

ARBEIDSLIV I EØS

Gjennom EØS-avtalen er Norge fullt integrert i EUs arbeidsmarked, som omfatter det meste av Europa og består av over 250 millioner arbeidstakere.

Avtalen gir nordmenn som vil arbeide i andre EØS-land mulighet til å søke og ta arbeid der. På samme måte har arbeidere fra andre EU/EØS-land mulighet til å søke og ta arbeid i Norge.

Mange norske bedrifter og kommuner er helt **avhengige av arbeidskraften fra EØS**, og det har dekket bemanningsbehovet i flere bransjer, blant annet i fiskeindustrien og i landbruket, som i utgangspunktet står utenfor EØS-avtalen.

PRINSIPPET OM IKKE-DISKRIMINERING

Arbeidslivspolitikken er **hovedsakelig et nasjonalt ansvar**, og forhold som lønn, arbeidsvilkår, oppsigelse, fagforeningsrettigheter og **forholdet mellom arbeidslivets parter foregår nasjonalt**.

EØS-regelverket fastsetter at politikken i medlemslandene ikke kan være i strid med **prinsippet om ikke-diskriminering** og fri bevegelse. Det betyr at arbeidere fra andre EØS-land har krav på de samme rettigheter og vilkår på arbeidsplassen som sine norske kollegaer. Det samme gjelder for norske arbeidere i andre EØS-land.

For å beskytte prinsippene om ikke-diskriminering og fri bevegelse har EU vedtatt en rekke regler på arbeidslivsområdet. De fleste av disse er **minimumsregler**. Det betyr at medlemslandene selv kan vedta strengere lover.

MINIMUMSREGLER OG NASJONALT HANDLINGSROM

EUs regler for arbeidsvilkår angir **minimumskrav som medlemslandene plikter å følge**. De fungerer som et "sosialt gulv" for å sikre **like rettigheter for alle arbeidstakere i hele EØS-området** og garantere like konkurransevilkår mellom bedrifter. Dette legger føringer på myndighetenes handlefrihet i arbeidslivspolitikken ved at de ikke kan operere med dårligere arbeidsforhold og rettigheter.

Samtidig innebærer minimumsregler at **landene står fritt til å vedta strengere lovgivning**, så lenge de ikke står i motsetning til EUs prinsipper om fri bevegelse og ikke-diskriminering. **Norge har med andre ord et stort handlingsrom** som kan brukes for å bevare høye arbeidslivsstandarder innenfor rammene av EØS-avtalen.

EØS styrker og utfordrer norsk arbeidsliv

Deler av den norske fagbevegelsen har uttrykt skepsis til EØS-avtalen. Det skyldes blant annet utfordringer knyttet til **ufaglært arbeidsinnvandring**, samt det de mener er en rettsliggjøring av arbeidslivspolitikken og EFTA-domstolens **forrang over norsk høyesterett**. Likevel er LO og deres største forbund for avtalen. På arbeidsgiversiden er det bred enighet om at **EØS er viktig for Norge, norsk økonomi, norske bedrifter og ikke minst norske arbeidsplasser**.

SOSIAL DUMPING

Med sosial dumping menes det at utenlandske arbeidere som jobber i Norge får vesentlig dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn sine norske kollegaer. Dette er **en praksis man ønsker å bekjempe både i Norge og i EU**. Det gjøres blant annet ved hjelp av lover, politikk og holdningskampanjer. Arbeidsgivere som bevisst omgår regelverket, og arbeidstakere som enten godtar dårligere lønns- og arbeidsvilkår eller mangler kunnskap om hvilke rettigheter de har, **bidrar til sosial dumping**.

TILTAK FOR Å LØSE UTFORDRINGER

EU har vedtatt, og er i ferd med å innføre, flere regler som skal **beskytte arbeidstakere mot sosial dumping** og redusert lønnsvekst. De viktigste er:

Revidert utsendingsdirektiv: Arbeidstakere som i et begrenset tidsrom utfører arbeid i et annet EØS-land omfattes av **vertslandets lønnsvilkår**.

Vikarbyrådirektivet: Arbeidstakere som blir leid ut fra et vikarbyrå skal ha de samme lønns- og arbeidsvilkår mens de er i innleievirksomheten som de ville fått ved direkte ansettelse. Det betyr at vikarer har krav på de samme rettighetene tilknyttet lønn, arbeidstid, overtid, pauser, nattarbeid og ferie som fast ansatte.

Direktiv for tydelige og forutsigbare arbeidsvilkår: Arbeidsgiver har plikt til å informere arbeidstaker om arbeidstid, arbeidssted og andre arbeidsforhold i kontrakten. Dette skal **forbedre arbeidstakernes tilgang til opplysninger** om egne arbeidsvilkår og gjøre arbeidslivet mer stabilt og forutsigbart. Direktivet innfører også visse minstestandarder f.eks. på prøvetidens lengde.

Arbeidsmarkedsbyrå: Byrået skal informere arbeidstakere som arbeider i andre EØS-land om hvilke rettigheter de har der. Det skal **bistå de europeiske landenes egne arbeidstilsyn med å sikre arbeidstakerrettigheter** og slå ned på useriøse aktører og svart arbeid.

STYRKET NORSK ARBEIDSLIV

EØS-regelverket har **styrket arbeidstakeres rettigheter i Norge på flere områder**. Blant annet ved å forby diskriminering i ansettelsesprosessen og på arbeidsplassen, utvidet deltidsansattes rettigheter, innført erstatningskrav for arbeidsgiver ved brudd på forbudet mot diskriminering.

EØS-regelverket har også bidratt til at skriftlig arbeidskontrakt er obligatorisk, og utvidet retten til helseundersøkelser og svangerskapskontroll.